

REGERINGSKANSLIET

TAL

Konferens om naturvård och biologisk mångfald i Uppsala 2 maj 2007
Andreas Carlgren, Miljöminister

Tal av Andreas Carlgren vid konferens "Natur för alla - en politik nära medborgare och natur"

Jag växte upp i det svenska 60- och 70-talet.

Georg Borgström och Hans Palmstjernas "Plundring, Svält, Förgiftning".

"Tyst vår" av Rachel Carson,

Rapporter som Tillväxtens gränser och Människligheten vid vändpunkten.

En bild etsade sig fast mer än andra. I ett häfte om månfärderna.

Där såg jag jordklotet på bild - inte minst den fantastiska bilden av "jorduppgång" på månen.

Den skimrande, blå planeten som svävar ensam i världsrymden

- oändligt vacker och fascinerande

- också skrämmande insikt att jorden är vårt hem och att det är ont om jordklot

- vi har bara en enda jord

Storskalig förståelse och stora system&

Den som följer berättelserna om Carl Linné får möta något mycket annorlunda:

Börjar i det lilla - pappas trädgård. (Karin Berglunds underbara bok).

Studiet av varje enskild insekt, blomma och ört.

Och så småningom utvidgar han det till synen på hela system.

Den biologiska mångfalden är en förutsättning för ekosystemens fortlevnad och varaktigt liv på jorden.

Det är nödvändiga ekosystemtjänster som försörjer oss med livsmedel och vattenrening, som ger

möjlighet att upprätthålla luftens syrehalt, och så vidare. Människans samhälle beror ytterst av att

ekosystemen fungerar.

Det beskrivs med mer liv och färg av Linné. I en av böckerna om Linné, som jag har där hemma, hittade jag en beskrivning från ett av hans tal:

"Allt vad den Allsmäktige Skaparen inrättat på vårt jordklot är gjort i en så undersam ordning, att inte ett enda finns, som inte behöver ett annat bistånd till sitt underhåll: Jordklotet själv med stenar, malm och grus, närns ju och föds av elementen: Växter, trån, örter, gräs och mossar växer av jordklotet, och djuren till sist av växterna. Till slut förvandlas alla dessa åter till sina första ämnen, jorden blir plantans föda, plantan maskens, maskens fågelns och fågelns ofta rovdjurets, åter förtärs på slutet rovdjuret av rovfågeln, rovfågeln av masken, masken av örten, örten av jorden: Ja, människan, som använder allt till sin nödtorft, blir ofta rovdjurets, rovfågeln, rovfiskens, maskens eller jordens föda. Så går allt i kring".

Och så kommer den vackra slutsatsen: "Härav ser vi i denna världens, av Skaparen själv gjorda hushållning, hur alla ting är skapade ej för sig själv, utan också för andra".

Vi kunde lägga till: Människan är unik genom att hon är medveten om konsekvensen av sina handlingar. Vi människor har förmågan att inse att vårt skydd av naturen också är en förutsättning för kommande generationers överlevnad. Det ger oss särskilt ansvar.

Temat för konferensen är ju "Att kommunicera värdet av natur". Då är självklart Carl Linné till stor hjälp.

Men också Naturskyddsföreningen, som har utvecklat temat i sin årsbok, "Naturen till din tjänst".

Miljöfrågor drivs av engagemang och ansvarstagade av många, både politiker, brukare och miljöörerlser.

Miljöörerlser som utmanar bidrar till livskraftig debatt och till att utveckla miljöpolitiken.

Den ideella naturvården har varit aktiv i snart hundra år. Det går knappast att överskatta vilken betydelse den har haft, både för att konkret främja natur- och kulturvård, men också för att väcka insikt och skapa medvetenhet hos många, många människor.

Självklart tänker jag på organisationer som Naturskyddsföreningen, Världsnaturfonden, Sveriges Ornitologiska förening, Sveriges Hembygdsförbund, bara för att nämna några. Men också Svenska Turistföreningen och jägarnas organisationer, fiskevårdsföreningar, ideella kulturmiljöorganisationer, byalag, intressegrupper och andra sammanslutningar. Inte minst vill jag nämna insatserna bland barn och ungdomar som gjorts genom scoutrörelsen, Fälthbiologerna och Friluftsförbundet genom Skogsmulle.

Internationella åtaganden

En nödvändig grund för världens ansträngningar lades genom FN-konferensen i Rio 1992, där konventionen om biologisk mångfald undertecknades. Året därefter lade den förra fyrpartiregeringen grunden för en utvecklad svensk politik för biologisk mångfald genom propositionen "strategi för den biologiska mångfalden".

Den inriktning som där lade fast har därefter bekräftats i de antagna miljömålen.

Världens regeringar står eniga bakom det mål som beslutades i Johannesburg 2002. Till år 2010 ska vi "i betydande grad ha minskat den pågående förlusten av biologisk mångfald" i världen.

Tillgång till biologiska resurser är särskilt viktigt för den fattigaste delen av världens befolkning. För sin överlevnad är man ofta helt beroende av vad skogen, havet och jordbruket ger. Det är glädjande att SIDA under de senaste åren arbetat med biologisk mångfald, och den kapacitetsuppbyggnad som sker genom detta samarbete är viktigt.

Sverige ska fortsätta att vara drivande för att bidra till starkare naturvård, hållbart nyttjande och bevarad biologisk mångfald i internationellt utvecklingssamarbete. Det är fråga om nödvändig internationell solidaritet.

Ett långtgående europeiskt mål att hejda förlusten av biologisk mångfald till 2010 antogs i Göteborg 2001. Under 2006 beslutade EU:s miljöråd om en långsiktig strategi och åtgärdsplan för den biologiska mångfalden. Den blir också viktig för det fortsatta svenska arbetet.

Vi har kommit en bra bit på väg i Sverige med att utveckla det internationella åtagandet. Mållåret 2010 närmar sig och vi kommer att verka för att utvärdering och uppföljning av målen leder till än mer engagemang och ansvarstagande.

Viktiga arenor, där Sverige kommer att driva frågorna vidare, är det kommande partsmötet i konventionen om biologisk mångfald i Tyskland våren 2008 och vårt efterföljande svenska ordförandeskap.

I förberedelserna för det kommande partsmötet 2008 driver Sverige på inom EU.

- Vi stödjer vikten av en ökad integrering mellan biologisk mångfald och klimatpolicy baserat på de synergieffekter som finns
- Sverige anser att det fortsatta arbetet för att öka produktionen av biomassa för energiändamål ska ske på ett sätt som inte äventyrar de mål som satts upp för den biologiska mångfalden
- Sverige stödjer förslaget om ökat fokus på genomförandet av arbetsprogrammet för skyddade områden samt skrivningarna om ett globalt nätverksbyggande för erfarenhetsutbyte och samverkan
- Sverige och EU ska vara pådrivande i den internationella processen för att skapa förutsättningar för skyddade områden på fria havet.

Artdatabanken

I det här sammanhanget vill jag ta upp det oerhört viktiga arbete som utförs här vid artdatabanken.

De fantastiska insatser Ni gör för den taxonomiska forskningen är ovärderlig för arbetet med att följa upp utvecklingen av alla arter, genetisk variation och naturtyper här i landet.

Det är ett arbete så framgångsrikt att jag förstår att Norge och Finland planerar motsvarande initiativ. Det är jag för Sveriges räkning stolt och glad över.

Tack Artdatabanken - tack Torleif Ingelög, du är den eldsjäl som lyckats driva fram den här succén.

Generationer av svenskar kommer att kunna njuta av Nationalnyckeln till Sverige Flora och Fauna. Men framför allt kommer framtida generationer att ha en betydligt bättre kunskap och kännedom om Sverige natur och alla dess arter. 50 000 arter beskrivna inom 20 år.

Det är en vetenskaplig gärning som öppnar en ny värld för allmänhet, naturvårdare och beslutsfattare. Jag ser fram emot att fylla mina bokhyllor med dessa 125 band av den samlade vetenskapen om våra arter &

Du Torleif har med ditt och dina medarbetares initiativ och insatser tagit hand om och utvecklat Linnés arv. Det är en storartad gärning.

Svenska miljömål, naturvårdspolitiken
Biologisk mångfald är en hörnsten i regeringens miljöpolitik.

Vårt svenska miljökvalitetsmål "Ett rikt växt- och djurliv" är centralt för det svenska arbetet med att hejda förlusten av biologisk mångfald. Men också andra miljökvalitetsmål är mycket viktiga för naturvården.

Riksdagen skärpte flera av delmålen i beslut om miljömålspropositionen 2005. Det var beslut som alla alliansregeringens partier stod bakom.

Långsiktigt framgångsrik naturvård förutsätter brett stöd för naturvårdspolitikens mål och tillräckligt effektiva åtgärder.

Stora satsningar har redan gjorts. Idag är svensk naturvård en större markutnyttjare än hela den svenska jordbruksnäringen. I landet finns närmare 3000 naturreservat och 4500 Natura 2000-områden.

När riksdagen våren 2002 behandlade skrivelsen "En samlad naturvårdspolitik", nåddes en bred uppslutning som lägger grunden för en gemensam svensk naturvårdspolitik. Inte minst vill jag nämna den viktiga och inspirerande process, med så många människor och organisationer inblandade, i själva framtagandet av skrivelsen.

Jag vill nu beskriva 10 punkter för att utifrån den grunden stärka och utveckla naturvårdspolitiken:

1. Hav: Miljögifter, övergödning och utfiskning har skapat akuta miljöhot i både Östersjön och Västerhavet. Insatserna från Sverige och våra grannländer har varit helt otillräckliga.

Regeringen har nu inlett ett brett sektorsövergripande arbete för att åstadkomma en kraftig förbättring. Målet är att "rädda havet" så att kommande generationer kan nyttja havens resurser långsiktigt och hållbart. Självklart ger vi oss i första hand på källorna till utsläpp och övergödning, men vi ska också inleda konkreta pilotprojekt för att börja restaurera och uppnå en balans i haven.

Regeringen kommer att lägga förslag till riksdagen med den här mycket breda inriktningen. Men redan nu görs en budgetsatsning av helt annan storleksordning än hittills, genom att närmare en halv miljard kronor satsas på bättre havsmiljö.

Samtidigt vänder vi oss till EU-kommissionen, för att få en europeisk reglering av fosfater i tvättmedel. I väntan på det genomför vi ett svenskt fosfatförbud i tvättmedel.

Sverige vill också att Aktionsplanen för Östersjön, som HELCOM ska anta i höst, ska innehålla flera skarpa åtgärder. Vi arbetar bl a för gemensamt förbud mot fosfater, hot-spot-listor som minskar utsläppen från de största djuranläggningarna och de första stegen för att förbereda system med kvoter och utsläppshandel för fosfor och kväve.

2. Vatten: Arbetet med Vattendirektivet är centralt för en bättre vattenkvalitet. Sverige ska uppfylla direktivets krav. Detta kräver att vi får fler parter delaktiga i processen.

En konkret förbättringsåtgärd är att vi vill värna och utveckla skyddet av mindre vattenmiljöer genom att utveckla och komplettera biotopskyddsbestämmelserna.

3. Värdefull natur: Arealmålen inom miljömålet Levande skogar och inom Myllrande våtmarker ligger fast. Regeringen behåller samma höga medelstillelning för biologisk mångfald som tidigare år, d v s 1 963 milj kr.

Bevarandet av skogens naturvärden handlar om en helhet, där vi behöver kombinera hållbara brukningsmetoder med formellt skydd av kärnområden som har mycket höga naturvärden.

Utredningen Mervärdesskog visar att skogsvårdslagens krav på generell hänsyn brustit på 20-30 procent av avverkad areal. Det bekräftades också av den utredning som Skogsstyrelsen presenterade förra veckan.

För att uppnå en hänsynsnivå motsvarande lagens krav krävs både bättre rådgivning och bättre uppföljning.

4. Landskap: Det handlar om att beakta hela landskapet. Grunden för en lyckad process är en helhetssyn där alla som lever i och nyttjar landskapet involveras.

Värdefull flora och fauna ska bevaras samtidigt som de areella näringarnas verksamhet såsom bioenergiproduktion och livsmedelsproduktion sker på ett hållbart sätt.

Regionala landskapsstrategier har arbetats fram i 5 län. Vi ska följa upp och ta vara på erfarenheterna.

5. Hotade arter: Regeringen följer med stort intresse arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter.

Det är ett omfattande och mödosamt arbete som bygger på åtgärder i landskapet som helhet och förutsätter god samverkan mellan många olika aktörer.

Vi ser det som en mycket värdefull del av bevarandearbetet och regeringen lägger stor vikt vid att verksamheten har fortsatt utvecklingskraft.

6. Rovdjur: De etappmål som beslutats av riksdagen för rovdjursstammarnas utveckling gäller och ska uppnås. Samtidigt är det viktigt att skapa tillräcklig legitimitet för det långsiktiga skyddet av rovdjursstammarna. Det är bakgrunden till att regeringen infört en tidsbegränsad regel som ger tamdjursägare större möjligheter att skydda sina tamdjur utanför inhägnat område mot rovdjursangrepp.

Rovdjusutredningen kommer att ta upp en rad frågor som är viktiga för den framtida rovdjurspolitiken. Jag hoppas att den ska möjliggöra en politik för en ny fas, där vi inom överskådlig tid kan nå förnyrningsnivåer för rovdjursstammarna som är långsiktigt hållbara. Det innebär att formulera mer permanenta mål och samtidigt skapa ett system för långsiktigt hållbar förvaltning. I det sammanhanget behöver vi också utveckla bästa möjliga former för den regionala förvaltningen.

7. Kunskap om biologisk mångfald: Att öka kunskapen om biologisk mångfald på flera olika plan anser vi vara mycket viktigt för att nå framgång inom området. Grunden finns lagd i den utredning som remissbehandlats.

Regeringens beslut om inrättandet av den nya satellitdatabasen vid Lantmäteriet är ett led i att samla, övervaka och tillgängliggöra kunskapen om biologisk mångfald.

8. Friluftsliv: Att bevara goda förutsättningar för friluftsliv är en hörnsten inom naturvårdspolitiken. Närmiljön är avgörande viktig för om man är fysiskt aktiv, vistas ute och bedriver friluftsliv. En av naturvårdspolitikens uppgifter är därför att se till att det finns tillräckligt med tillgänglig attraktiv mark och vatten för friluftaktiviteter, inte minst kring våra tätorter och storstäder. Det är också nödvändigt att vi fortsätter slå vakt om allemansrätten.

Inom friluftslivsområdet pågår ett spännande arbete på flera arenor, inte minst det arbete som bedrivs inom Friluftsrådet, Svenskt Friluftsliv och vid Mittuniversitet i Östersund.

Vi kommer att ta tillvara dessas erfarenheter när vi utvecklar friluftspolitiken. Vi ser att det finns en tydlig koppling till folkhälsofrågor och propositionen "Mål för folkhälsan".

9. Kulturmiljövård - naturvård: Vi vill fördjupa samarbetet och arbeta sektorsövergripande mellan kulturmiljövården och naturvården. Regeringen kommer att lägga en proposition med ett sådant synsätt.

Det handlar om en mer medveten och konsekvent användning av ett landskapsperspektiv för att öka förståelsen av sambanden mellan natur och kultur.

10. Landsbygdsprogram: Det är mycket viktigt med de delar av landsbygdsprogrammets medel som går till miljöåtgärder. Miljömålen i odlingslandskapet är beroende av detta. Särskilt viktigt är det att så mycket som 75 procent av dessa medel går till att förbättra miljö och landskap. Samtidigt betona värdet av det arbete som brukare utför och som är ovärderligt för att uppnå miljömålen.

Formellt naturskydd och områdesskydd

Vår kärlek till stora vidder, orörda fjällområden och fritt forsande älvar måste märkas också i verkligheten och när vi tar beslutet. En del naturområden har så orubblig starka skyddsvärden att de måste bevaras orörda till kommande generationer. Därför var regeringens snabba och bestämda beslut för att fortsätta skydda fjällområdet kring Stådjan viktigt.

Flera mål för områdesskyddet är viktiga. Ett av de målen är att 900 000 hektar produktiv skogsmark ska undantas från skogsbruk.

Det råder också enighet om principen att staten och näringen har ett delat ansvar. Det innebär att staten åtagit sig att genom formellt skydd ta ansvar för 400 000 hektar, medan näringen ansvarar för den övriga delen på 500 000 hektar. De frivilliga avsättningarna ska ses som ett komplement och kan inte ersätta det strategiska arbetet som pågår regionalt och lokalt för att skydda de mest värdefulla arealerna.

Medlen till områdesskyddet tar idag i anspråk den enskilt största delen av miljöbudgeten. Med nuvarande medelstildelning och priser på skogsmark kommer statens åtagande att skydda 400 000 hektar inte vara uppfyllt till målperiodens slut 2010. Detta skulle enligt Skogsstyrelsens beräkningar kräva ytterligare 1 miljard kr per år. Det bedömer jag inte som realistiskt.

Det är helt enkelt så att den nya regeringen ärver en situation där vi inte når det uppsatta målet i tid. Därför måste vi säkra att skyddsvärd skog inte går förlorad. Redan i höstas skrev den nya regeringen i villkoren för anslaget till biologisk mångfald att Naturvårdsverket kan använda "avtalslösningar" för att se till att inte skyddsvärd natur förloras innan mer permanenta lösningar nås. Det kan t ex ske genom naturvårdsavtal.

Parallellt med detta måste metoderna för områdesskydd göras effektivare. Statskontoret har i uppdrag att utvärdera befintliga naturvårdsinstrument och lämna förslag till långsiktigt samhällsekonomiska lösningar. Jag vill ta vara på de förslagen för att få ut mesta möjliga naturvård för varje satsad krona.

De frivilliga avsättningarna för att skydda 500 000 hektar skog har kommit ett gott stycke på väg. Men Skogsstyrelsens uppföljningar visar dock att kvalitén på avsättningarna varierar kraftigt. En hög kvalitet i de frivilliga avsättningarna är viktig. Jag förutsätter att öppenhet, information och samarbete mellan berörda parter resulterar i att rätt mark avsätts.

Nu ska vi arbeta för att utveckla områdesskyddet på flera olika sätt:

För det första: Förbättra förutsättningarna för frivillighet.

Markägare som skapat höga naturvärden ska känna stolthet och helst bli premierad för sin välgärning. Om avsättningar sker på eget initiativ går man in i processen med helt andra förutsättningar.

Jag vill utveckla möjligheter att stimulera markägarens eget intresse att vilja satsa mer på naturvård. Statens roll blir då mer att erbjuda möjligheter, och att utforma ersättningen efter hur höga naturvärden som skapas.

I Finland används en modell där skogsägarna ges möjlighet att på eget initiativ trygga naturvärden i sin skog. Skogsägaren kan själv välja ett bland erbjudna alternativ som passar bäst med tanke på sitt utgångsläge och sina mål. Det tycks öka viljan och motverka konflikt. En första utvärdering har fallit väl ut och lett till att modellen nu används i en större del av landet.

Det är värt att ta vara på sådana positiva erfarenheter för att komplettera och utveckla den svenska modellen. Samtidigt ska vi slå vakt om ett tillräckligt skydd för de mest värdefulla områdena.

För det andra: Skapa delaktighet och ta vara på engagemang. Dialog med medborgarna behöver förstärkas inom naturvärden. Samråd, tidig information och markägarens medverkan behöver utvecklas.

I alla län finns nu regionala strategier för formellt skydd av skog framtagna. Strategierna bör ytterligare lyftas fram och vid genomförandet kommuniceras i samma breda process som vid framtagandet.

Det gäller att i ökad utsträckning bekräfta och tillvarata markägarens kunskap och engagemang. Brukarens nära relation till marken bör ge ett ansvarstagande för att vårda.

För det tredje: Utveckla nya och befintliga skyddsformer. På så sätt skapas större mångfald i bevarandearbetet.

Det kan till exempel finnas anledning att i ökad utsträckning använda naturvårdsavtal. I kombination med skötselavtal med brukaren kan det vara en lämplig form av skydd i naturmiljöer som kräver en

fortsatt mark- och skogsskötsel. För att göra alternativet mer attraktivt kan ersättningsnivåer och skatteregler behöva ses över.

Den skyddsvärda mark som redan är i statens ägo, ska först av allt avsättas. Här är den skyddsvärda skogsmark som Sveaskog äger en viktig resurs.

För det fjärde: Kvalitetssäkra processer och metoder. Dialogen mellan myndigheter och de enskilda som kan ha vårdat marken i generationer, behöver utvecklas. Det kan gälla att skapa förtroende, väcka intresse, vara ödmjuk och lyhörd inför praktiskt förvärvat kunskap.

Med nuvarande arbetssätt är det mycket upp till enskilda myndigheter och handläggare hur processen kring områdesskydd hanteras, vilket kan bli för godtyckligt. Vi kommer därför ge berörda myndigheter i uppdrag att kvalitetssäkra processer och metoder i arbetet.

Som en del i detta har Naturvårdsverket regeringens uppdrag att ta fram utbildningsprogram anpassat för de myndigheter som arbetar med naturvård och naturresursförvaltning. Jag ser fram emot att få ta del av detta mycket viktiga arbete.

För det femte: Se över ekonomiska villkor. Också i fortsättningen ska markägare få full ekonomisk kompensation vid formellt skydd. Men ytterligare ansträngningar behöver göras för att underlätta markbyten för de skogsägare som helst vill det.

Köp och intrångsersättningar ska baseras på marknadsmässiga priser och det ska i möjligaste mån vara samma skattemässiga villkor som vid skogsproduktion. För att åstadkomma detta vill vi se över skattevillkoren.

För det sjätte: Uppmuntra mer jobb och regional utveckling. Naturvården kan i ökad utsträckning bidra till lokal utveckling. Lokal utveckling är också en förutsättning för en fungerande naturvård.

Den svenska naturen i allmänhet och de skyddade områdena i synnerhet ger utvecklingsmöjligheter inom bl a besöksnäringen. Naturturism och naturvård bör därför utvecklas till ömsesidig nytta, där de resurser statens satsar kommer till användning på mer än ett sätt.

Det är angeläget att lokala aktörer i större utsträckning anlitas för att utföra praktiska naturvårdsåtgärder. Jag vill se över förutsättningarna genom Lagen om offentlig upphandling för att öka möjligheterna för enskilda brukare att ta uppdrag. Det kan ske genom den översyn av lagen som nu pågår på finansdepartementet.

Jord- och skogsbrukets företag är en värdefull resurs i den lokala förvaltningen. Det är en fördel om statens investering i naturvård kommer tillbaka till bygden i form av ökad sysselsättning.

Låt mig till sist nämna hur viktigt det är att stärka dialogen med medborgarna och uppnå lokal delaktighet i bevarandearbetet. Därför är det så värdefullt med det program för lokal och kommunal naturvård som vuxit fram under senare år, för att stimulera det lokala engagemanget inom naturvården.

Grundtanken är att låta den lokala kraften komma till uttryck i olika projektidéer. Och det är något jag verkligen uppskattar. Alla bilda partnerskap, uppmuntra medverkan från lokala aktörer och bra lokal förvaltning är delar av en helhet, som också alliansregeringen ställer sig bakom. Nu kommer arbetet utvärderas, och ni kan vara säkra på att regeringen sedan kommer att noga överväga hur de här viktiga initiativen ska kunna utvecklas vidare.

Jag har talat om många frågor som gäller naturvårdspolitik. Det kan verka avlägset från Linné och hans vandringar i naturen. Eller är det verkligen det?

När Linné beskrev hur han såg den "allsmäktige Guden på ryggen" och hur han spårade Guds fotsteg över naturens fält, så fortsatte han: "Jag såg hur alla djur underhölls av växterna, växterna av jorden, jorden av solklotet; hur jordklotet välvdes natt och dag kring solen, som gav det liv; hur Solen med planeter och fixstjärnor rullade liksom på sin axel, till ett obegripligt antal och oändlig vidd, samt uppehölls i sitt tomma intet av den obegripliga första rörelsen."

Då är vi tillbaka i bilden av det skimrande blå klotet, som far fram genom den oändliga världsrymden. Som är människans hem. Och århundraden efter Linné, när vi säger oss leva i globaliseringens tidevarv, är det vår uppgift att tillsammans skydda och ta vara på detta mänsklighetens gemensamma hem.